

Met 'Kunst in Escamp' begint een serie van 6 artikelen over kunst in openbare ruimte in Den Haag. We beperken ons in deze serie tot de wijken waarvan we denken dat ze bij de lezers van Ons Den Haag het minst bekend zijn. Dit eerste artikel besteedt aandacht aan kunst in het stadsdeel Escamp in Den Haag-Zuid-West. De serie zal ook eindigen met de kunst in dit stadsdeel.

Kunst in Escamp – I

In Escamp, het stadsdeel in Den Haag Zuid-West, zijn meer dan 100 kunstwerken te bezichtigen en dat is een veelvoud van wat elke zomer op het Voorhout staat. Jaarlijks bezoeken honderdduizenden de zomerexpositie, maar 'Collectie Escamp' kan wel wat publiciteit gebruiken. Een verkenning.

Kunst en architectuur

De Haagse woningnood is na de oorlog enorm en Den Haag ontwikkelt ten zuidwesten van de stad een stadsdeel dat zich uitstrekt van het huidige Moerwijk tot aan de huidige Lozerlaan. Beroemde architecten als H.P. Berlage en W.M. Dudok zijn bij de ontwikkeling van de uitbreidingsplannen betrokken. En wat belangrijk is voor de kunst: deze periode van 'wederopbouw' in Escamp valt samen met de uitvoering van verschillende percentage-regelingen, gelden bestemd voor kunstwerken. Het bijzondere is dat de gemeente Den Haag deze regelingen royaal hanteert.

Vooraf geveldecoraties zijn tussen 1950 en 1970 populair en kunstenaars hebben die jaren in Escamp dan ook de handen vol aan het aanbrengen van gevelkunstwerken. Een mooi voorbeeld van het samengaan van kunst, architectuur én de verzuilde samenleving zijn de wanddecoraties van Jacques van Rhijn, die woningbouwvereniging Verbetering Zij Ons Streven (VZOS) aanbrengt op de VZOS-flats aan de Loevesteinlaan. VZOS vraagt Jacques van Rhijn tevens geveldecoratie aan te brengen bij de kerk aan de Leyweg en op deze subtiele manier brengt zij een verbintenis tot stand tussen de katholieke flatbewoners en het kerkgebouw.

Vrije beelden

Een groot gedeelte van de naoorlogse kunst kenmerkt zich door de integratie met architectuur, maar vanaf de jaren vijftig komen ook 'vrijstaande' beelden voor. Zulke beelden kunnen ontstaan, omdat het bouwproces vaak te snel gaat

Jacques van Rhijn, keramisch reliëf, Loevesteinlaan hoek Hengelolaan (1955)

en er geen tijd meer is voor een gevelkunstwerk of een ander kunstwerk dat direct bij het gebouw hoort. Veel van deze vrijstaande beelden ontlokken de vraag 'Wat stelt het voor?', een vraag die vaak indirect verwijst naar de geringe bewonerswaardering voor een niet-figuratief, of te modern kunstwerk.

Om het artistieke niveau van de kunstwerken te waarborgen stelt Den Haag een gemeentelijke Commissie Kunststopdrachten in, waarin de directeur van het Gemeentemuseum zitting heeft. Eind jaren 1950 adviseert de Commissie

– en dat past binnen de toenmalige ambitieuze wederopbouwgedachte – een ‘groots’ werk aan te schaffen voor Den Haag, een kunstwerk van de Italiaanse beeldhouwer Marino Marini, en dat te plaatsen in Escamp. In 1959 wordt bij de Stede ‘De Aartsengel’ onthuld en met dat beeld zet Den Haag zich artistiek op de kaart, zoals ‘concurrent’ Rotterdam dat in die jaren met Zadkine doet. In 1959 een niet-figuratief beeld plaatsen – dat vraagt om discussie en getuigt van lef.

Toch vertonen de leden van de Commissie Kunst-opdrachten over het algemeen geen ‘elitair’ gedrag wat de keuze van de werken betreft en evenmin is ‘de smaak van het volk’ (lees: figuratieve herkenbare kunst) bepalend. Tussen 1951 en 1981 verschijnen in Escamp zo’n 60 kunstwerken, waarvan de helft figuratief.

Mooie exemplaren van figuratieve beelden uit deze periode zijn ‘Flora’ van Marian Gobius in het Zuiderpark, ‘Tiener’ van Josje van Riemsdijk op Het Zicht, ‘Vreugde van Rob Pleysier’ aan

de Melis Stokelaan en ‘Balspel’ van Gerard van Remmen aan de Beresteinlaan.

Ook de niet-figuratieve beelden uit die jaren hebben aan kwaliteit nog niets ingeboet: Lotti van der Gaag plaatst een wandreliëf in de Zuidlarenstraat en ‘Ornitopus’ op de Dedemsvaartweg; aan de Aagje Dekenlaan staan de ‘4 zuilen’ van Els de Groot; en de beelden ‘Variant op Ring I’ in Melis Stokezijde en ‘Variant op Ring II’ op de Erasmusweg zijn van Hans Kleyweg.

Theo van der Nahmer, *Meisje met vlieger*, brons, 1962, Ambachtsgaarde

Bram Roth, *Vrouw en man*, brons, 1964, Zuiderpark

Haagse kunstenaars

Bram Roth (1916-1995) werkt voornamelijk figuratief en heeft een voorkeur ‘voor gewone mensen die bezig zijn met gewone dingen’. Een typerend beeld van hem staat bij het Eeldeplantsoen, twee vrouwen met een kind tussen hen in. Bijzonder is ook ‘Vrouw en man’, dat heel toepasselijk bij de ingang van het Gewestelijk Arbeidsbureau stond op de Troelstrakade. Sinds het in het Zuiderpark staat, heeft het door de andere omgeving ook een andere betekenis gekregen.

Van Jan Snoeck (1927) staan in Escamp behalve zijn typerende, kleurrijke keramische beelden ook kunstwerken van beton en roestvast staal. De facebookpagina, die Thijs van Gaalen (Collectie Escamp Team) bijhoudt, besteedt uitgebreid aandacht aan Jan Snoeck. Op die pagina vindt u trouwens ook een fietsroute die u langs vrijwel alle kunstwerken leidt.

Een derde belangrijke kunstenaar voor Escamp is Theo van der Nahmer (1917-1989) die erin slaagt zijn slanke, speelse figuren bijna gewichtloos te maken. Een mooi voorbeeld daarvan is 'Meisje met vlieger' in de Ambachtsgaarde, waarbij de bronzen vlieger ondanks zijn gewicht lijkt te stijgen en de bronzen staart van touw lijkt.

Rudy Rooijackers (1920-1998), de vierde kunstenaar met meer dan drie beelden in Escamp, werkt zowel figuratief als abstract. Een bijna romantisch werk van hem staat in het Zuiderpark aan de Loevesteinlaan, 'Meisje op bank' (1963). 'De worstelaars' uit 1966 aan de Steenwijklaan vormen een overgang tussen figuratief en abstract, terwijl de 'Sculptuur' uit 1963 dat nu in de Zuidlarenstraat staat, volledig niet-figuratief is.

'Collectie Escamp' met een enorm aantal beelden, tientallen wandschilderingen en gevelreliëfs, is een bezoek meer dan waard.

Piet Vernimmen, tekst en beeld

Rudy Rooijackers, *Meisje op bank*, brons, 1963, Loevesteinlaan in Zuiderpark

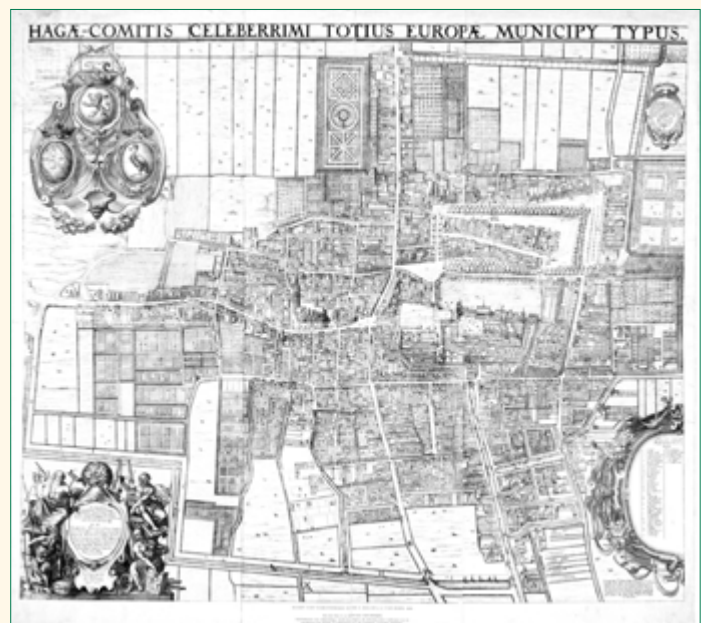
Gedraai met windstreken

Dat Den Haag een bizarre stad is, zal voor u niets nieuws zijn. Bizar is ook de Haagse opvatting van de windstreken. Op een kaart is doorgaans het noorden bovenaan, maar niet op de plattegronden van Den Haag. Sinds 1560 loopt wat nu de Laan van Meerdervoort is op de stadskaart meestal horizontaal en de Scheveningseweg verticaal. Tegen de gebruiken in is de kaart ongeveer 40 booggraden met de klok mee verdraaid. Dit zal wel komen doordat het wegenpatroon georiënteerd is op de ligging van de strandwallen. Daardoor is in Den Haag het traditionele noorden eigenlijk het noordwesten en het traditionele westen eigenlijk het zuidwesten.

Dit is ook te zien in straatnamen: Zuideinde, later Wagenstraat geheten, Noordeinde en Westeinde. Meer voorbeelden zijn Noordwal, Zuidwal en Westduinweg.

Ook andere toponiemen doen van zich spreken, zoals Westduinen, Oostduinen, Benoordenhout,

Bezuidenhout, West- en Oostmadepolder. Maar zelfs hofsteden, buitenplaatsen en molens: Westermolens, Westerbeek, Noorderbeek, Oosterbeek, Oostduin, Zuiderbosch.

Kaart van Bos en Van Harn 1616. Bron: Wikimedia